

DIŞ SAĞLIĞI ÇOCUKLUKTA BAŞLAR

ipana

ANTI-ENZYM, WD-9 LU DIŞ MACUNU

Yalnız en yüksek Faiz değil,
en ufak mevduatınıza da en
yüksek Faiz, en fazla kazanma
şansı.

Dünyada ve yurttan bütün
bankacılık hizmetleriniz için

TÜRK TİCARET BANKASI

YARIM ASIRLIK TECRÜBESİ İLE EMRİNİZDEDİR

120

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

OCAK 1961

İÇİNDEKİLER

Türk Folklor Derneği ve Tüzüğü	İhsan HINÇER
Saz	Prof. Mahmut R. GAZİMİHÂL
Halk Müziğinde Söz	Veysel ARSEVEN
Silifke'de Adlarla İlgili Gelenekler	Kerim YUND
Tokat'ta Yağmur Duası	Halis Turgut CİNLİOĞLU
Derviş Taşkın - Derviş Alimî	M. Halit BAYRI
Bayburtlu Celâli'nin Şiirleri (X son)	Hikmet DİZDAROĞLU
Bolu ve Dolaylarında Düğün Gelenekleri:	Mehmet NURİ
Türkülerin Hikâyesi: Maley Türküsü	Şükri POLAT
Ermenekli Şair Hasan Rüşdî	Mehmet ÖNDER
Şeyhosman Köyünde Çocuk Tekerlemeleri	Cafer ÖZTÜRK
Mahiri İle Mahtâban Hikâyesi ((IV))	Mehmet GÖKALP
Çepni Köyünden Bir Ağıt	M. Güner DEMİRAY
Elmalı'dan Masallar: Derviş (son)	Hüsnü YILDIZ
Dergimizin Fiyatı Hakkında Okuyucularımıza Bir İzah	
Bize Gelen Kitaplar	

SAYI: 138

KURUŞ: 100

İSTANBUL'DA AYDA BİR DEFA ÇIKAN HALK KÜLTÜRÜ DERGİSİ

121

Hacettepe Üniversitesi
DENİZ KAHRAMAN
21261917
THD III

TÜRK FOLKLOR ARASTIRMALARI

OCAK 1961

İÇİNDEKİLER

Türk Folklor Derneği ve Tüzüğü	İhsan HİNÇER
Saz	Prof. Mahmut R. GAZİMİHÂL
Halk Müziğinde Söz	Veysel ARSEVEN
Silifke'de Adlarla İlgili Gelenekler	Kerim YUND
Tokat'ta Yağmur Duası	Halis Turgut CİNLİOĞLU
Derviş Taşkın - Derviş Alimi	M. Halit BAYRI
Bayburtlu Celâli'nin Şiirleri (X son)	Hikmet DİZDAROĞLU
Bolu ve Dolaylarında Düğüm Gelenekleri:	Mehmet NURİ
Türkülerin Hikâyesi: Malev Türküsü	Sükrü POLAT
Ermenekli Şair Hasan Rüşdî	Mehmet ÖNDER
Şeyhosman Köyünde Çocuk Tekerlemeleri	Cafer ÖZTÜRK
Mahiri İle Mahtâban Hikâyesi ((IV))	Mehmet GÖKALP
Çepni Köyünden Bir Ağıt	M. Güner DEMİRAY
Elmalı'dan Masallar: Derviş (son)	Hüsnü YILDIZ
Dergimizin Fiâtı HaKkında Okuyucularımıza Bir İzah	
Bize Gelen Kitaplar	

SAYI: 138

KURUŞ: 100

İSTANBUL'DA AYDA BİR DEFA ÇIKAR HALK KÜLTÜRÜ DERGİSİ

Damga Resmî ve Belediyeler Levha, İlan Resmine göre her türlü tabelâ, levha, ilân, reklâma ait ödenecek resim ve yapıştırılacak pul çeşit ve miktarları.

ARTIK BU KİTABA İHTİYACINIZ VARDIR.

LEVHA - İLAN REKLAM PUL - AFİS MEVZUATI

İHSAN HİNÇER
İstanbul Belediyeler Meclisi - İstanbul

Cezalı ve yanlış ödemek istemiyorsanız, bu eserden ediniz. Her ceza ilân ve reklâm için ödenecek resim ve yapıştırılacak pul tutarları. Ayrıca ilân ve reklâma ait bütün mevzuat.
224 büyük sayfa. 15 lira. Ödemeli adresi: Yeşildirek Sultanmektebi S.17, İstanbul Başbaşa Kitapçılarda Bulunur.

Ayrıca emsal Danıştay Kararları, ilgili kanunlara ait hükümler, umumî menfaatlere hâdim dernekler, P.T.T. İdaresi, Denizcilik Bankası, D.D. Yolları, İ.E.T.T. İşletmesi ilân talik ücreti ile Devlet Radyoları Reklâm tarifeleri

24 MART 1961

Devlet Nüshası

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

KURULUŞU : AĞUSTOS 1949
AYDA BİR DEFA İSTANBUL'DA ÇIKAR HALKBİLGİSİ DERGİSİ
SAHİBİ : İHSAN HİNÇER

NO: 138

OCAK 1961

YIL: 12 — CİLT: 6

TÜRK FOLKLOR DERNEĞİ VE TUZUĞU

Yazan : İhsan HİNÇER

Zaman zaman memleketimizin dört bir tarafındaki idealist gençler, Türk Folklor (Halkbilgisi) Derneği'ne başvurarak Derneğin bir şubesini açmak istediklerini bildirmektedir. Bunların arasında Isparta'dan Mustafa Koç, Akyazı'dan Mehmet Yalçın, Samsun'dan Yılmaz Elmas, Arifiye'den Mustafa Kufâber, Bahkesir'den Cafer Öztürk, Kâmil Toygar ile Denizli'den Ünsal Aycan ve arkadaşları bulunmaktadır. Adlarını yukarıya aldıklarımız ve arkadaşlarımız, son bir yıl içinde bu ideale yönelenler ve Dernek Şubesi'ni açmak isteyenlerdir.

Türk Folklor Derneği, ilk defa 1927 yılında Ankara'da Ziyaettin Fahri Fındıkoğlu, İshak Refet İşıtman ve arkadaşları tarafından kurulmuştur. Kısa zamanda bütün Türkiye'nin dört bir köşesinde bulunan yüzlerce muhabir üye ile işbirliği yapmış, İstanbul'da bir şube açmıştır. Zamanla İstanbul Şubesi ön safa geçmiş, Halk Bilgisi Haberleri dergisini yayınlamıştır. 1932 yılında kurulan Halkevleri içinde çalışmak için Derneğin feshi cihetine gidilmiştir.

Türk Halkbilgisi Derneği, 2 Eylül 1946 da İstanbul'da Derneğin eski faal üyeleri tarafından yeniden kurulmuştur. Dernek, mütevazî bir tempo dahilinde çalışmaya başlamış, 31-10-1953 de yapılan yıllık kongrede derneğin adı Türk Folklor Derneği olarak değiştirilmiş, folklor kelimesinin uluslararası bir mahiyet aldığı ileri sürülmüştür.

Derneğin çalışmasına katılmak ve şubesini açmak isteyenlere bir kolaylık olmak üzere büyük hizmetler yapmış, Türk içtimai hayatındaki yeri hiç bir zaman unutulmuyacak olan derneğin tüzüğünü yayımlıyoruz.

Madde: 1 — Merkezi İstanbul'da bulunmak üzere 2 Eylül 1946 tarihinde "Türk Folklor (Halkbilgisi) Derneği", adile bir cemiyet teşekkül etmiştir. Derneğin yeri şimdilik Çemberlitaş Atikali Paşa Medresesi No. 43 te Hususi Dâiredir.

Madde: 2 — Cemiyetin gayesi Türk halkiyat ve harsiyatına (folkloruna) mütcellik tetkiklerde bulunmak ve halkbilgisine dair neşriyat yapmaktır.

Madde: 3 — Cemiyet, münhasıran har-

si bir müessese olup, siyasetle uğraşmaz. Madde: 4 — Cemiyet gayesini elde etmek için, resmî müsaadeyi aldıktan sonra, gazete ve kitap neşredip, konferanslar, müsamereler ve seyahatler tertip edip, encümenler teşkil eyler; diğer ilmi teşekküllerle de münasebetlere girer.

Madde: 5 — Derneğin kurucu âzasının adı, soyadı, işi ve tabiiyeti ile oturdukları yerler aşağıda gösterilmiştir :

Murat Uraz, Millî Eğitim Müdürü, T.C.,

Beyoğlu Tekke Sokağı arkasında Yeni -
yol Sokağı Hususi Daire.

Yusuf Ziya Demirci , Konservatuar
Müdürü, T.C., Beyoğlu Aasmalı Mescit Sk.,
Aasmalı Mescit Ap. No. 19.

M. Halit Bayrı, Belediye Kontrolörü.
T.C., Çemberlitaş, Peykhane sokak, No. 35
Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu, Prof. T.C.,
Teşvikiye Çınar sokağı No. 35.

A. Süheyl Ünver, Prof. Dr. T.C. Kadı-
köy Mühürdar Eminbey Apart. Kat: 5.

Orhan Tuna, Sos. Doç. T. C. Üsküdar
Ayazma Velioglu sokağı No. 10.

Safa Şevket Erkün, Sosy. Ast. T.C. Tak-
sim Recep Paşa caddesi Uzunyan Ap.da:

İbrahim Kafesoğlu, Tarih ast. T.C. Ge-
dikpaşa Piyerloti caddesi No. 41.

Fahrettin Kırzioğlu, Tarih Fak. Mezu-
nu, T.C. Babahasan mahallesi. Lütfi Efendi
Sok. Kars Talebe Yurdu, Fatih.

Madde: 6 — Cemiyetin üç türlü äza-
sı vardır: a) Asli äza, b) Muhabir äza, c)
Fahri äza.

Madde: 7 — Halkbilgisi (folklor) ile alâ-
kadar ve medenî haklarına sahip olup 18
yaşını bitirmiş bulunan her Türk Derneğe
asli äza olabilir.

Madde: 8 — Türk halkbilgisi (folkloru)
ile alâkadar olup ta asli äza olması imkânı
bulunmayanlar İdare Heyeti kararla mu-
habir äza olurlar.

Madde: 9 — Halkiyat ve harsiyat
(folklor ve etnografya) ile uğraşan ve bu
hususdaki araştırmalarile meşgul zatlar
arasından İdare Heyeti'nin teklifi üzerine
Umumi Heyet tarafından fahri äza seçilir.

Madde: 10 — Äzanın vereceği en az
50 kuruş aylık aiddir.

Madde: 11 — Dernek, Umumi Heyet-
çe seçilmiş 9 veya 7 kişilik İdare Heyeti
marifetile idare olunur.

Madde: 12 — İdare Heyeti kendi äzası
arasından 1 reis, 1 umumi kâtip, bir mu-
hasip intihap eder. İdare Heyeti bundan
başka kendi gayesine hizmet ettiğine ka-
naat getirdiği veya bu gayeye sempati
beslediği düşüncesiile ilim ve idare haya-
tında ilerlemiş şahsiyetlerden birini Der-
nek Fahri Reisliği'ne seçebilir.

Madde: 13 — İdare Heyeti Reisi He-
yet'in verdiği direktifler dahilinde, Umu-
mî Kâtip ile birlikte Cemiyet'in umumi

nâzımıdır. İdare Heyeti kararlarını tat-
bik eder, ve muhaberatı imza eyler.

Madde: 14 — Umumi Kâtip, Cemiyet-
tin bütün yazı işlerine bakar. İdare Heyeti
zabıtlarını tutar, neşriyat işlerini idare eder.
Derneğe girmek isteyenlerin yazılı müra-
caatlarını tetkik edip neticesini Reise ve
İdare Heyeti'ne arzeder.

Madde: 15 — Muhasip Cemiyet'in bütün
hesap işlerine bakar. Masraf ve gelir evra-
kını tasnif edip hesap defterlerini tanzim
ve muhafaza eyler.

Madde: 16 — İdare Heyeti äzaları ça-
lışmalarından dolayı her biri şahsan ve
müştereken Umumi Heyet'e karşı mesul-
dür.

Madde: 17 — Heyet yılda bir defa Der-
neğin ilk kongresinin toplanış tarihinde İs-
tanbul'da toplanır. İdare Heyeti, herhangi
bir sebepten dolayı Kongreyi azamî üç ayı
geçmemek üzere tehir etmeye veya toplan-
tı gününü değiştirmeye selâhiyetlidir.

Madde: 18 — Umumi Heyet toplantı-
larına ancak asli äza iştirak edebilir.

Madde: 19 — Umumi Heyet, reis ve
kâtiplerini seçtikten sonra İdare Heyeti
raporunu müzakere ve idare heyetinin ça-
lışmalarını ve hesaplarını tetkik edip, yeni
idare heyetini seçer. Ayrıca yedek İdare he-
yeti üyeleriyle, 1 asli, bir yedek mürakip se-
çer.

Madde: 20 — İdare Heyetinin dave-
tile Umumi Heyet fevkalâde olarak topla-
nabilir. Fevkalâde toplantılarda ruzname-
de bulunmayan hususlar müzakere olun-
maz.

Madde: 21 — Dernek ancak Umumi He-
yet'in üçte iki ekseriyeti kararla feshe-
dilebilir. Fesih kararı mahallin en büyük
mülkiye âmirine bildirilip tasdik ettirilir
se Derneğin bütün eşya, para vesairesi folk-
lorla en fazla istigal eden Derneğe devre-
dilir.

Madde: 22 — Cemiyetin gelirleri şun-
lardır:

- Äza aidatı,
- Teberrular,
- Neşriyat, müsamere ve seyahat ka-
sılatı,
- Müteferrik varidat.

Madde: 23 — Cemiyet'in masrafları
şunlardır:

Çalgı Adları Üzerine:

S A Z

Yazan: Prof. Mahmut R. GAZİMİHAL

hirli musikicilerimiz kullanagelmislerdir.

Ferhenklere göre farsça "sâz,, kelimesi-
nin dokuz anlamı vardır; bunlardan birin-
cisi alet ve özellikle musiki âleti demektir.
Öbür sekizi türkçeye hemen hiç geçmemiş-
tir. Neden yalnız alet anlamı dilimize geç-
ebilmiştir? Bunu yine türkçe saz onomato-
pesi yüzünden görmek hiç de yanlış olmu-
yacaktır. Saz vızıltısını bilen Türk farsça
sâzi ona benzeterek benimsemiş oimadır.
Halbuki, tekrar ediyoruz, farsça saz aslında
âlet, türkçe saz aslında kaba hasır otu de-
mektir.

Ş. Sami merhum farsça sâz'ı şöyle açıkla-
mak istemiştir: "Saz: Fa. — Esasen saz -
dan yani kamıştan yapılan ney gibi çalgı
âletlerine mahsus olup, badehu Sitta'mim
aleli'lak kullanılmaya başlanmıştır. — Her
nevi çalgı,, diyor. Halbuki farsça sâz ke-
limesinin o dildeki dokuz anlamı arasında
"kamış,, veya ona benzer bir şey bilkassa
yoktur. O dilde sâz aslında "alet,, demektir.
ve özellikle telli, telsiz, yaylı veya tezeneli,
vurma veya nefesli her türlü çalgı aletle-
rinin genel adıdır. Kamışlığa sazlık da de-
nilmesi Türk diline mahsustur.

Farsça sâz Anadolunun türkçe metin-
lerinde bidayetten itibaren yer almıştır.
Payitaht dilinde "ince saz,, ve "kaba saz,,
ikiliği kullanıldıysa da, köylüler incesazı be-
nimsememiş, davulzurna takımına da hiç
bir zaman kabasaz dememiştir. Payitahta
ele alınan batı aletlerine de saz denilir ol-
du; fakat "sâzende,, , incesaz çalgılarına
denilmekte devam etti. İç illerde, saz,
tanbura ve kopuz çeşitlerinin adı ol-
du. İşte bu "saz,, adı türkçe
olmalıdır, çünkü İranda sâz adlı bu tip çalgı
çeşitleri tek tük orada da varsa da, hiç birin-
nin adı saz değildir: Dutar, Setar gibi adlar
taşır. Farsça "sâz,, kelimesinin şümulünü
burada bırakalım.

Farsça sâz sözünden türlü tabirler çı-
kıp dilimizde kullanılmayıları gibi, türkçe
"saz,, onomatopesinden de Türk lehçeleri
ne münhasır kalmış türlü kelimeler tü-
remiştir. Kaşgarlı Mahmut, yapısında saz
kökü bulunan tek kelime vermiştir; sızla -

134 sayılı eylül dergimizdeki yazımızda
söz sırası gelerek farsça Sâz kelimesinden
ayrı bir de türkçe "saz,, sözü bulunduğuna
bir sezgi halinde dokunup geçmiştik. Merak
saikasıyla bu konuyu inceledik. Şu doğru
layıcı sonuca vardık:

1) Anlaşıldı ki, farsça imâleli sâz sözü,
yapmak, imâl etmek anlamına "sâhten,, fi-
lindedir. Sâz ve saht cihaz demektir. Ni-
tekim o dilde geçerlikteki sâzende nispeti-
nin ana anlamı da yapıcı, imâl edici demek-
tir. Çalgı anlamından da sâzende ve ço-
gunlukla arapçadan "mutrib,, sözünü kul-
lanırlar (İranda).

2) Halbuki, türkçe uzatımsız saz sözü,
sazlık yerlerdeki bazı uzun saplı bitkilerin
sürekli rüzgâr altında yerli yerinde çıkar-
dıkları vızıltı ve sızılardan müphem bir
onomatopedir.

Farsçanın yukarıda gördüğümüz "saz,,
kelimesi pek eskiden batı türkçesine gir-
miş ve türkçe saz yansımasının etkisinde
kalarak gerçekten de onun gibi uzatımsız
bir hal almıştır. (Sâzende'yi uzatımlı, fakat
farsça saz'ı kısa söyleriz. İranlı, saza da
"sâz,, der. Sonra, bu farsçadan alınma Saz
ve Sâzende kelimelerini köylümüz hiç kul-
lanmazlar. Telif ve divan yazarlarıyla se-

- Neşriyat masrafı
- Satın alınacak kitap ve tetkik mal-
zemesi masrafları,
- Bina kirası, bekçi ve kademe ücret-
leri,
- Müsamere ve seyahat masrafları,
- Müteferrik masraflar.

Madde: 24 — İdare Heyetince karar
verilmedikçe sarfiyat yapılamaz ve ibraz
edilen her türlü sarf evrakı kabul edilmez.

Madde: 25 — İdare Heyeti äzaları fahri
olarak çalışır, ücret almaz.

Madde: 26 — Derneğin ilmi ve terbiye
işleri için çalışmaları İdare Heyeti tarafından asli
olarak teşkil edilen Encümenler vasıtasile
tanzim olunur.

Madde: 27 — İşbu nizamname, İdare
Heyeti'nin teklifi ve bu teklifin Kongrede
müzakeresiile Umumi Heyet'in kararla ta-
sdihi ile yürürlüğe konulabilir.

mak fiilini ve çeşitlerini şimdiki anlamla - rıyla ayrıca bildiriyor ki, mahiyette bunlar da onomatopedir. — M. 1312 tarihli **Abü - Hayyân** lügatinde sad harfiyle türkçe "saz., orman anlamıyla verilmiştir; ayrıca "saz - mak., fiilinden şu siganın anlamı onoma - tope mahiyetiyle sarıhtir: "sazdı; yaranın ağrısı arttı, şiddetlendi., (57). Sızısı çoğal - dı. **Dede Korkut** hikâyelerinde de "saz., orman anlamıyla vardır.

Çağatay lügatinde saz hasır otu anla - mıyla yazılıdır. Kazan türkçesinde de aynı anlamdadır. — Çağatay edebiyatında "saz., bağlama çeşiti anlamıyla açıkça geçer; me - selâ :

Suz ve kedar birle âşık gurbeti gördü
Sazını koluna alıp bir varsaki okudu

Fuzulî'nin "Mecnun Leyli.,sinde de şu mısralar geçer:

Bir saza düzeldi ol iki târ
Germoldu sazın nalei sâr

Azeri türkçesinde hazırlamak, tertip ve tanzim etmek anlamına bir "sazlamak, fiil - li vardır: kaba hasır otlarıyla örnek fiilin - den mecaz ve teşmil olsa gerektir.

Bedros Keresteciyan çok aykırı dillerde **saz** kelimemizin tesadüfen benzerlerini bu - lup sıralıyorsa da, cümlesi aynı köktendir demiyor.

Anadolu türkçesinde saz köküne bağlı bir sıra kelimeler vardır: meselâ **Sazağan., Sazak; Sazlamak** (kendi kendine türkü söylemek); daha önemlisi **Sazmak**: üşümek, üşüyerek sızlamak; v.s. Belli ki "saz., kökü burada onomatopedir.

C. Sachs, saz adının Kafkasyadan Bos - na'ya kadar bütün eski imparatorluk içi hal - kınca, Boşnak ve Bulgar dilleri de dahil , bağlama tipli kopuzların genel adı olduğu - nu, fakat farsçadaki bir "saz., kelimesinin genellikle çalgı aleti anlamına geldiğini kendi sazlar kamusunda yazmıştır. Fakat , iki "saz., kelimesini aynı bilmiştir.

Araplar "saz adının her hangi bir şümu lünü galiba hiç bir zaman tâ'riple kullan - mamışlardır.

Kanaatımızın özeti şimdi daha kesin - likle şudur: türkçe "saz., bir onomatopedir, madeni tellerin sazlık vızıltısı gibi sızlan - malarından kinayedir. Madeni tellerin tatbi kından önce kopuz çeşitlerinin sesi daha ka -

Bize gelen KİTAPLAR

* Alberto Moravia - Tahsin Yücel: "Dik - tatörün Kadını., Roman. Varlık Büyük E - serler Kitaplığı: 25. 12x16 boyunda, 184 say - fa, 4 lira.

* Zahir Güvemli: "Sinema Tarihi., Ba - langıcından bugüne Türk ve Dünya sineması. Varlık Faydalı Kitaplar: 8. 12x16 boyunda , 272 sayfa, 5 lira.

* A. S. Puşkin - Nihal Yalaza Taluy : "Yüzbaşının Kızı., Roman. Varlık Büyük Cep Kitapları: 177. 12x16 boyunda, 108 say - fa, 2 lira.

* Stendhal - Necip Alsan: "Castro Rahi - besii., Roman. Varlık Büyük Cep Kitapları: 178. 12x16 boyunda, 88 sayfa, 2 lira.

* Mahmut Makal: "Kalkınma Masalı., Son on yılda Bizim Köy'de olup bitenler. Varlık Büyük Cep Kitapları: 179. 12x16 bo - yunda, 96 sayfa, 2 lira.

* Guy de Maupassant - Tahsin Yücel : "Ölümden Beten., Roman. Varlık Büyük E - serler Kitaplığı: 26. 12x16 boyunda, 224 say - fa, 4 lira.

* Lev Tolstoy - Nihal Yalaza Taluy: "Ha - cı Murat., Roman. Varlık Büyük Cep Ki - tapları: 180. 12x16 boyunda, 128 sayfa , 2 lira.

* Ülkü Tamer : "Büyük Sözler., Özde - yişler. Varlık Faydalı Kitaplar: 9. 12x16 bo - yunda, 224 sayfa, 5 lira.

* Zahir Güvemli: "Kurnaz Tilki., Varlık Çocuk Romanları: 42. 12x16 boyunda, 64 sayfa, 1 lira.

lin ve tok düşmek gerekirdi.

Köylü bir uyanık hadememizden henüz tahkik ettim: sazlık yerlerin rüzgârda saz - lanışı pek sert, hattâ ürkütücü olur. Bu ses - ler hakkında **sazlamak** diyorlarmış. Ses - lemek de derlermiş. Sazlamak, seslemenin daha sertimiş. — İlâve edelim ki bir XVI. yüzyıl Anadolu metninde **seslemek** kendi - sine ses gelmek, ses almağa başlamak de - mektir. Aynı asırdan başka bir metinde **Sesmek** ses çıkarmak anlamıyla geçiyor.

HALK MÜZİĞİNDE SÖZ

— I —

Yazan: Veysel ARSEVEN

Müzik tarihi bize, müzikal yaratmala - rın ilk önceleri, sadece ritmik unsurlardan ibaret olduğunu gösterir. Sonraları melodi , çok sonraları ise armoni (çok seslilik) doğ - muştur. Günümüzde bile, Afrika, Amerika ve Avustralya ile o bölgenin adalarının çok ilkel bazı kabilelerinde, ritmik unsurlar hâlâ başta gelmektedir. Ankara radyo - sunun bir programında, bu neviden güzel örnekler sunulmuştu. Müzikte sözün, me - lodiden önce, ritim hareketlerini mânâları - dırmak için kullanılmış olduğu düşünüle - bilir; yahut da hiç olmazsa melodi ile aynı zamanda kullanılmıştır. Şunu açıkça belir - telim ki, söz, müzikte gaye değil, sadece bir araçtır. Yani söz, mevcut bir melodinin daha rahatça anlaşılması için, melodinin yardımcıdır. Bu konuda rahatça sayfalar dolusu yazılabilir. Ancak ben, ilk ya - zımda da belirttiğim gibi (x), "halk türkü - lerinin sözlerini, melodinin dışında, ayrı olarak incelemenin, maksada kâfi gelemi - yeceğini, örnekleriyle anlatmaya çalışaca - ğım.

Türk halk müziğinde sözlü eserlerin incelenmesi sonunda, şu belli başlı hususlar tesbit edilmiştir :

1) Melodik ritimle, metin ritmi ara - sında tam bir uygunluk bulunan türkü - ler. Yani, melodiyi meydana getiren her sesin altına bir tek hece düşer.

2) Melodik ritimle, metin ritmi arasın - da beraberlik bulunmayan türküler. Yani kelimenin bazı heceleri, melodinin birden fazla sesine dağılır.

3) Metnin aslında olmadığı halde, me - lodinin bünyesi icabı, bilhassa ortalara ek - lenen metin dışı sözler taşıyan türküler.

4) Türkünün edebî formunu bozacak kadar geniş eklemeli türküler.

KİTAP BELLETEN: Üçüncü sayısı çıktı. Aylık Bibliyografya, kültür tarihi dergisi. P.K. 23 Beyazıt - - İstanbul.

5) Tekrarlanan kelime veya cümle parçalarından meydana gelen türküler.(xx)

1) Bestelenen bir metnin cümle kurulu ile, ritmik ve melodik unsurları meydana getiren müzikal cümleler aynı temel ve kaidelere göre inşa edilir. Metin cümlesi ile melodi cümlesi çok kere birbirine eşit , yani kalıp bakımından denk olurlar. O za - man melodiyi ören her sesin altına bir tek hece düşer. Belki de melodi ile metnin bu tarzdaki kaynaşması, bestelemenin en ideal şeklidir. Her hangi bir metne türkü yakan halk sanatçısı çok kere sözlere sadık kalır, onlara eklemeler yahut da hecelerin birden fazla sese serpiştirilmesinden bilerek veya bilmiyerek kaçınır. Bu tarzda işlenmiş tür - külerimiz pek çoktur. Örnek: 1

örnek:1

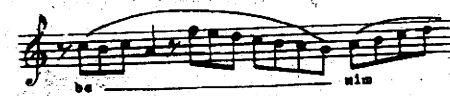
2) Örnekler göstermektedir ki, sesle söz, her zaman atbaşı beraber gitmez. Yani melodi formu ile, metin formu arasında denklik olmaz. Ve genel olarak da, çoğu kere söz, sestem sonra gelir. Halbuki mut - laka sesle birlikte gitmesi lâzım gelir. İşte böyle hallerde, yani melodiden geri kaldığı zaman, söz, koşmak, yahut da sıçramalar yapmak zorunda kalır. Bazı türkülerde bir hecenin birden fazla sese serpiştirilmesi bundan ileri gelir. Bu hal, sanat müziğinde de vardır. Bu serpiştirme keyfiyeti de az veya çok olabilir. En yaygın ve ifrat şeklini uzun havalarda, en ifrat örneklerine ise bazı divan müziği parçalarında rastlanır. Öyle ki bazan, kelimeyi meydana getiren hece - ler, öylesine birbirinden ayrılır ki, metin-

den bir mânâ çıkarmak, bir bilmece haline gelir. Örnek: 2

Örnek: 2 a

Örnek: 2 b

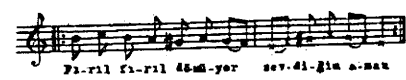
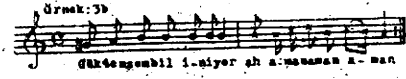
3) Metin cümlesi ile melodi cümlesi arasında eşitlik olmayışı karşısında, halk sanatçısı heceleri fazla seslere bölmekten se, bu araları metin dışı bir takım hece, kelime veya cümleciklerle doldurmayı tercih eder. Bunlara ek kelimeler denir. Tek başına her hangi bir mânâları yoktur. Ancak metindeki manayı kuvvetlendirmekte faydalı olabilirler. Ben bunlara asalak diyorum. Çünkü ancak melodi içinde bir yarlık gösterebiliyorlar. En kısa eklemeler genel olarak tek veya çift heceli kelimelerden yapılır ki bunların çoğu (de, da, oy, of aman) gibi, bir mânâ ifade etmeyen sözlendir. Bu neviden eklemelere her bölgenin türkülerinde rastlanır. Örnek: 3.

(*) T.F.A. cilt 4, sayı 99, sayfa 1569.
(**) Arabanın atlarında olduğu gibi.

Örnek: 3 a

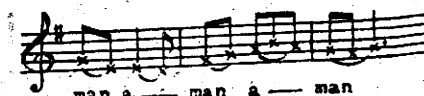
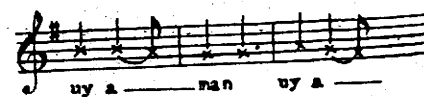

Örnek: 3 b

4) Halk türkülerindeki metinlerin edebi değerleri üzerinde durmuyorum. Bu neviden araştırmaları daha ehil kimseler yapıyor zaten. Bazı türkülerimizin sözlere yapılan eklemeler, türkünün edebî şeklini bozacak kadar geniş olabiliyor. Sepetçi oğlu türküsünde "efem, yandım, yolver"; bir Aydın türküsünde: "ne bileyim ne bileyim,; bir Bakırmadeni türküsünde: "nanay malım, nanay,; gene aynı bölgenin bir başka türküsünde "ne idem ne idem,; gibi eklemeler bu nevidendir. Örnek: 4.

Örnek: 4 a

(Sonu gelecek sayıda)

Adlarla İlgili Gelenek ve İnançlar:

— VIII —

SİLİFKE'DE

Yazan: Kerim YUND

Kişi adları da Türk Folklorunun en önemli bölümlerinden biridir. Her bölgenin, her topluluğun kendine göre kullandığı kişi adları vardır. Bu yazımızda Silifke dolaylarında duyduğumuz kişi adlarından ve sanlarından (lakaplarından) folklorcu gözü ile önemli bularak derlediklerimizi sayın okuyucularımıza sunuyoruz.

Konuya çocuklara ad verme hakkında da kısa bir bilgi vererek giriyoruz.

1) Ebe yeni doğan çocuğun göbeğini keserken önceden kararlaştırılan veya kendiliğinden bir adı çocuğa verir. Buna (Göbek adı) veya (öz ad) derler. Evdekiler de çocuğun göbek adı kutlu olsun diye çocuğa dua ederler.

2) Yavru bir kaç günlük olunca asıl çağırılacağı adı kararlaştırılır. Kulağına ezan okunur. Üç defa bağırılarak adı söylenir.

Çocuğa ad verme genel olarak üç gün içinde yapılır. Tanıdıklar çağırılır. Kurban kesilir, yemek yenilir, kutluluk dlenilir.

3) Çocuğa verilen adın ana, baba soyundan tanınması, sevilmiş bir kişinin adı olması ilk önce düşünülür. Hele bu kişi ölümüşse onun adının çağırılması ve toprak altından adın çıkarılması istenir. (O yattıkça bu yaşasın, adımı ver de benzemezsem benzemeyeyim) gibi deyimler de bu düşünle ilgilidir.

4) Çocuğa o çağın moda isimlerinden biri verilir.

5) Çocuğu olmıyanlar veya olup da yaşamıyanlar adak adarlar ve erenlerden, dedelerden dilek dilerler. (Çocuğum olursa senin adını vereyim) derler. Böylece doğan çocuklara o evliyanın adı verilir. (Kurtıl baba)yı ziyaret edip çocuğu olan bir aile çocuğuna "Kurtıl, adını koymuştur.

6) Yaşamıyan çocuğun ölmemesi için Dursun, Durmuş, Durali, Durhasan, Durdu, Duran, Yaşar gibi adlar konur.

7) Bazı çocuklar, hastalıklı, mızımız çelimsiz olurlar. Bunlara verilen adın yaramadığı sanılır. Bu durumda ad değiştirilir.

Ad değiştirmek için bir kurban kesilir. Çocuğa yeni adı törenle verilir.

8) Çocuklara büyüklerin adı verince ona elden geldiği kadar adı verilen kişiye gösterilen saygı gösterilir. Çocuğa ilenilmez, döğülmez, çocuk böyle bir şey hak ederse adını taşıdığı kişinin yüzü suyu hür metinsin cezasının hafif olması yönüne gidilir. Bazı aileler bu bakımdan çocuklarına büyüklerin adını vermekten çekinirler. Çünkü, çocuğa yapılan hakaretin büyüğe de şümüli olacağı düşünülür. Büyüklerin adını taşıyan çocuk bazan onun sanını da birlikte alır. Muttalıp Ağa'nın adını alan çocuğuna da Muttalıpağa denmekte idi. Büyüklerin adını alan çocuğa başka bir ad da verilerek adı işlerde bu adı ile çağırılır.

9) Çocuğa ad koymada uyulamazsa veya tereddüt hasıl olursa ileri sürülen adlar birer kâğıda yazılır, torbaya atılır, buradan çekilerek çıkacak ad çocuğa verilir.

10) Köylüler ve yörükler çocuklarına çeşitli ad aramak için kendilerini yormazlar. Seçtikleri bir adı birkaç çocuğuna da verirler. Bunlar arasında ayırt olsun diye Büyük Ali, Küçük Ali, Büyük Meryem, Küçük Meryem, gibi ayırma yaparlar.

Silifke dolaylarındaki kişi adları ve sanları arapça, farsça, türkçe kelimelerden ve bunların mahalli şiveye uydurulmasından tesekkül etmiştir. Adların bir kısmı yalnız kadına bir kısmı da yalnız erkeğe verilir.

Kadın adları şunlardır: Durdu, Dudu (Tuti: Tuti Kuşu: Bir nevi papagan. Konuşan kuş. Dudu dilli deyimi buradan gelir), Medine, Mükerrrem, İraz, İraziye (Raziye), Cennet, Fadim (Fatmadan kısaltma), Fadime (Fatma), Hatma (Fatma), İrep, Mukaddes, Hürmüz, Anış Kadın, Eyşe (Ayşe), Eyşe Dudu; İba, Yaşar, Mümüş, Mümüne (Mümine). Ümmü, Ümmü Han, Ümmü Küssüm (Gülsum), Kumru, Teslime, Emiş, Küssüm, Elif, Kiraz, Hediye, Bahar, Nenem, Elife, Mehri, Döndü, Selcık (Selçuk), Etike (Atika), Meyrem (Meryem).

Dilek Gelenek ve Göreneklere :

TOKATTA YAĞMUR DUASI

— I —

Yazan: Halis Turgut CİNLİOĞLU

Tokat'ta bazı yıllar kuraklık olur. O zaman halkın ağzında şu sözler dolaşır: "Filan yerde ayak yoluna bir somun atmışlar, onun için yağmur yağmıyor.., yahut "Filan hoca kitaba bakmış, bu yıl yağmur yağmıyacakmış..", Halk arasında dolaşan işte bu gibi sözler yağmur duasına çıkmak için zemin hazırlar. Mayıs ayında duaya çıkmak kararı verilir. Duaya çıkılmadan bir gün önce duadan sonra yenilecek koyunlar ve diğer lâzım olan şeyler dua yerine gönderilir. Duaya hacı, hoca, çoluk, çocuk, zengin, fakir herkes katılır.

Yağmur duasına çıkılması çok defa perşembe gününe tesadüf ettirilir. Sabahleyin erkenden atına, eşeğine binen halk yola düzülür, atı, eşeği olmayanlar da yaya giderler. Herkes şehrin batı tarafında ve üç saat uzaklıkta suyu çok iyi olan "Marul çayı", başında toplanır. Buraya "Kurban tepesi", derler. İşte burada öğle namazı kıldıktan sonra duaya başlanır ve Kuranikerim okunur.

Yağmur duasına çıkanlar ellerinde mendil, heybe gibi her ne varsa taş toplayıp bunları doldururlar. Toplanan taşların sayısı yetmiş bir bin olacaktır. Bu taşlar üzerine birer birer dua okunup üflenir, taşlar dil

Erkek adları: Hızır, Hıdır, Meçik, Memi, Memilik, Üzeyir, Battal, Kostak, İbil, İbili, İbiş, Ese (İsa), Süleyman, Süllü, Akman, Kırtıl, Mukaddem, Yaşar, Sadık, Turşun, Durmuş, Duralı, Duran, Gani, Resil (Resul), Eresil, Bayram, Nebi (Nabi), Memiş, Muşmuş, Yahşi, Ahmat (Ahmet), Memet, (Mehmet, Muhammet).

Sanlar (Lâkaplar): Kişinin adı ile kendisi arasında uyumluluk aramak yersizdir. Zeki'lerin, 'anlayışsız Rana'ların çirkin, Fidan'ların yaşlı olması mümkündür. Fakat lâkaplarla kişiler, hatta aileler arasında bir benzerlik aranabilir. Lakap tutunursa lakap olur. Bu bakımdan lâkapların önemli adlardan daha ileridir. Ad unutulur, lakap unutulmaz. Çirkin de olsa "Yiğit laka

ile kezalik birer birer ıslatılır. Sonra okunan ve dil ile ıslatılan taşların hepsi bir çuvala konur. Taşlar çok olduğu cihetle okunması ve dil ile ıslatılması iki saat kadar sürer. Taşlar okunup ıslatıldıktan ve çuvala konulduktan sonra hocalardan biri halka nasihatla bulunur, duaya çıkılmaktaki maksadı anlatır. Herkesi tövbeye davet eder, "Allah'tan ümit kesilmez, belki günahlarımızı affeder, rahmetini bizden esirgemez,, der. Bundan sonra hep bir ağızdan Hakka yalvarılır. Bu sırada eller yere doğru açılır. Çay kenarında kurban kesilir, etiyle pilav pişirilir, bu pilav yoğurtla beraber yenilir. Taş dolu çuval suya bırakılır, başına bir nöbetçi dikilir. Ondan sonra yağmur duasına çıkanlar şehre dönerler. Taş dolu çuval bekleyen muhafız yağmur fazla yağacak olursa çuvalı sudan çıkarır. Yağmur duasına gidilir ve duadan dönülürken hiç bir yere uğranılmaz.

Duaya rağmen yine yağmur yağmazsa duanın kabul edilmediğine hükmedilir. O zaman "bizi Allah kayırsın, madrabazların, boynu kopsun,, demekten başka çare kalmaz, halk ümitsizlik içinde yağmur bekleyip durur. 19.1.1930

bu ile anılır) sözü Türk halkının lâkaba verdiği önemi gösterir. Bu görüş altında Silifke dolaylarında söylenen derlediğimiz çirkin lâkaplardan bir kaçını sosyal zekânın bir eseri olarak sunuyoruz.

Açıkgözler, Çaylaklı, Karahasanlı, Hecikir, Beslentiler, Hacırakşarlar, Yahşılar, Gödüklü, Selâmaleyküm, Açıkbaz, Dörtgöz, Koraşlı, Mavililer, Lavğar, Yerebakan, Tebbelleş, Yenidünya, Deveci, Çamurcu, Hancı, Dıravacılar, Muşmuşlar, Pancarlı, Dandilli, Karabaş, Kocaoğlan, Ravanlı.

Silifke dolaylarında ad ve sanlar bu kadar degildir. Çalışacaklara ve folklor malzemesi toplayacak gençlere örnek olsun diye bunları yayınlamayı yararlı bulduk.

Mutasavvıf Halk Şairleri :

DERVİŞ TAŞKIN - DERVİŞ ALİMİ

Yazan: M. Halit BAYRI

Halvetiye tarikatının Uşakiye şubesini kurmuş olan Hüsametdin Uşakî'nin, hem tekke şeyhi veya daha doğru tabirle mürit, hem de mutasavvıf halk şairlerinden biri olduğunu biliyoruz. Buhara'da dünyaya geldikten ve yine orada tahsile başladıktan sonra, babasının ölümü üzerine Erzincan'da yerleşmiş olan Semerkand'lı Şeyh Ahmet'ten feyz alan ve şeyh Ahmet vefat edince Erzincan'da kalmayarak Uşak'a ve oradan da İstanbul'a gelen ve 1594 senesinde hacdan dönerken Konya'da vefat eden Hüsametdin Uşakî'nin, irşat seccadesinde halefi olan oğlu da şair olup "Şafii,, mahlasile manzumeler yazmıştır. Kendisi ve oğlu şair olan Hüsametdin Uşakî'nin dervişleri arasında da şâirlere tesadüf ediyoruz ki, bunlardan ikisi Derviş Taşkın ile Derviş Alimî'dir.

Özel kitaplığımızda bulunan, fakat hangi tarihte kim tarafından tertiplendiği belli olmayan yazma bir dergide Hüsametdin Uşakî'nin ve oğlu Şafii'nin şiirlerinden sonra Derviş Taşkın'ın sekiz manzumesini, Derviş Alimî'nin ise yirmi dokuz manzumesini görüyoruz. Derviş Taşkın'ın asıl adı ile ana ve babasının isimler olduğunu tesbit etmek bugün artık imkânsızdır. Ancak onun manzumeleri, ruh ve şekil itibarıyla Hüsametdin Uşakî'nin manzumelerine çok benzer. Zaten ki, bu keyfiyeti, Şairin Hüsametdin Uşakî'nin manzumelerini örnek tutarak şiir söylemiş olduğunu delili saymaktan hiç mahzur yoktur. Derviş Taşkın'ın aşıkça aldığımız manzumesinin, bu düşüncemize kuvvet veren bir belge olarak gösterilen hiç yanılmadığımızı açıklamaya cesaret ediyoruz:

Ey aşıkân, ey aşıkân canımda canan bulmuşum .

Ey sadıkan, ey sadıkan küfründe iman bulmuşum .

Ger zâhirim sorar isen müflisü miskin olmuşum .

Batında gel gör sen beni madenimde kân bulmuşum .

Sureta gerçi ademim, manide gör ki hen kimim,

Dost ile vuslat buluben katremde umman bulmuşum .

Derdim tabibe demezim, derdim bana derman yeter ,

Derdim nice sormeyeyin derdimde derman bulmuşum

Taşkın Mevlasın bulunca seyreyledi uçtan uca.

Kim gecelerde bir gece Mührü Süleyman bulmuşum .

* *

Derviş Alimî'nin asıl adı Ahmed Çelebi'dir. Ancak dayanılabilecek herhangi bir belgeden mahrum olduğumuz cihetle hüviyetini belirtmek zevkine eremediğimiz Alimî, Hüsametdin Uşakî'nin dervişlerinden olduğunu manzumelerinin çoğunda haz ve gurur içinde açıkça ifade etmektedir.

Derviş Alimî de — tıpkı Derviş Taşkın gibi — müritleri Hüsametdin Uşakî'nin manzumelerini her suretle örnek tutarak şiir söylemiştir. Onun şu manzumesi, bu hususta kesin bir delil olarak gösterilebilir :

Arsı â'la kalbimiz, Rehmanı gözler gözlerim,

Daime eyler tecelli, anı gözler gözlerim. Çar unsurdan geçüp bulduk Hakkı biz Zahida.

Didei can keşfedüp vicdanı gözler gözlerim.

On sekiz bin âlemin kaydın koyan divaneyiz ,

Neyleriz milki cihani, Subhanı gözler gözlerim.

Hadi i rahî hakikat rehberimiz zahida.

Cezbei Rahman ile burhanı gözler gözlerim.

Can içinde zikri Hü'dan pür eden camî meyi.

Bezmi vahdet sakii Yazdanı gözler gözlerim.

Cümle eşyada müzahir gösterir esmasını, Hem zamanı zikreden pinhanı gözler gözlerim.

İrcii denildi cana, eyledim terki vatan.

Rabî Hakta sürülen erkânı gözler gözlerim.

Denmeden kalu belâ Yakubiyiz cana ann.

BAYBURTLU CELÂLİ'NİN ŞİİRLERİ

— X —

— 28 — (X)

Cilvesi tükenmez Perverdigârım
Yahşi (1) günlerimiz yamana (2) gitti
Çekti küh-i Kaf'tan Tortum damarın
Yüz almış nüfuslu kaç hane gitti.
Sefer etti bize Cebel-i Billâh (3)
Okudu kâmiller fazl-ı Bismillah
Halâyık çıgrısı "El'aman Allah,
Sanki Nuh devridir Tûfan'a gitti.
Küh-u cebel destur aldı pirinden
Kudret tığı değdi koptu yerinden
Bilmem can ü cânan hep birbirinden
Ayrı düştü yoksa yan yana gitti

CELÂLİ bu derkten ziyademiz var
Ehl-i aşk olana ifademiz var
Yirmi dört nefer de piyademiz var
Bilmeyiz anlar da ne yana gitti.

ARUZLU ŞİİRLER

— 29 — (XX)

Ne sehv ettim ki yâ Rab ehl-i zâhir
Diyorlar külli kâziptir şuara
Anı bilmez mi kim aşk-ı ezeldir
Çeken aşk-ı şeydâyı o yâre

Mısırî dilde Yusufü Ken'anı gözler göz
lerim.

Hanı vaslından cüda düştük bugün bigâ
neyiz,

Bezmi evvel ettiği ihşanı gözler gözlerim.
Bai Bismillah tahtında olan esrarı hem
Dört kitabın camii insanı gözler gözlerim.
Ey Alimi bahri gavvası hakikat bizdedir,
Ol Hüsâmettini Kâmil hanı gözler göz
lerim.

Asitanı illerile hemser olmak bana bes
Cümle diller tahtında sultanı gözler göz
lerim.

Gerek Derviş Taşkın'ın, gerekse Derviş
Alimî'nin hece vezniyle yazılmış şiirleri yok-
tur. Bunun gibi her iki şâir, tasavvufî ma-
hiyette olmayan konularla ilgilenmek arzu-
suna düşmemişlerdir. Şu hale göre Derviş
Taşkın ile Derviş Alimî'yi, birer sanat adı-
mı farzetmekten uzak kalmak daha doğru
olur. Mürşitleri Hüsâmettin Uşakî ve oğlu
Şafîî gibi din kardeşlerini uyandırmak yo-
lunu tutarak kalemlerini kullanmışlardır.

2306

Yazan: Hikmet DİZDAROĞLU

Okurlar hakkıma âdât-ı gaavun
Bu âyet istifhamın benden âra
Mürüvvet dest ile hoş tut essirge
Olur seng-i sitemden pâre pâre (4)
Bilirsin kaabil-i peyvendi yoktur
Dil-i mir'atıma değme dilârâ
Nazargâh câmidir beyt-i binâdir.
Ziyâret küyudur Perverdigâr'e
Yağar rahmet CELÂLİ mu'sirattan (5)
Erişir katre bahre vâre vâre.

— 30 —

Elvedâ devre-i dendânım nihâyettir bu
gün(6)

Devr elinden dil-i Bağdâd'ım harâbettir bu
gün

Ketm edip gizleme yârim ben için biçâreden
Katlimi sem'in Şah'ım kimden rivâyettir bu
gün

Zulmedip bitirdiler günbegün âhım alma
sın (7)

Bir tutmuşum âteşim hiç kimse destin sal
masın

İster İsrâfil sürunu hem çalsın hem çalmasın
Haşr ü neşr oldu banâ göre kıyâmettir bugün
Neden el çekmiş bu sâki halki mahmûr ey
lemiz

Hâne harap illeri yakmağa mecbûr eylemez
Kendi sût-re-i binâsın nice ma'mur eylemez
Öz diyârında CELÂLİ derse âdettir bugün.

SON

(x) Aynı günde Bayburt ve Tortum'da
olan bir heyelan üzerine yazılmıştır. Öteki
kıtaları tesbit edilmedi.

(1) ve (2) Bk. Tefrika IX. not: 3, 4.

(3) Cebel-i Billâh: Bayburt dolaylarını
da bir dağ.

(XX) Bu manzume, iki beyti eksik ola-
rak, yine tarafımızdan yayımlanmıştı (Bay-
burtlu Celâlî'nin Ölümüne Dair, Fikirler
nu. 264 — 265, 1944, İzmir).

(4) Dört ve beşinci beyitler, bazı söyle-
yişte yer değiştirir.

(5) Mu'sirat: Bulut.

(6) Bu mısradan bir anlam çıkmamakta-
dır.

(7) Bu mısraın vezni bozuktur.

BOLU VE DOLAYLARINDA DÜĞÜN

Yazan: Mehmet NURİ

Önce: bir kızın istenilmesi merasimi
vardır. Evlenecek kimsenin annesi en iyi
görüştüğü bir, iki hanımla beraber oğluna
kız aramağa çıkar. Her tarafı gezer. Mûna-
sip gördüğü bir kızın evine ikinci defa ola-
rak gider. Evde kızın hizmetine, harekâtına,
sözlerine, bütün hal ve şanına dikkat eder ;
hiç bir kusur göremezse ev sahibine bir sey
söylemeden avdet eder. Akşam oğluna o
günkü gördüğü kızı mübalâğasile anlatır .
"Kendisinin fevkalâde beğendiği" bir kızı oğ-
lunun da behemehal beğeneceğini ve nikâh
da pek büyük keramet olduğunu., anlatır.
İki gün sonra birkaç komşu ile beraber kı-
zı "Allahın emrile istemeğe giderler., Bil-
hassa giden kadınların içlerinde bu gibi me-
seleleri pek iyi bilen çalçene bir kadın da
bulunur. Ki: buna "kılavuz., heyeti umumi-
yesine "dönür: kız görücüleri., tabir ederler.

Eve, vardıklarında biraz afaki sözlerle
vakit geçirirler. Sonra meseleyi açarlar. O
sırada kız dışarıya çıkar. Söze kılavuz ha-
nım başlar. "Kerimeniz hanımı, işte bu ha-
nımın oğluna münasip görüyoruz ve Allahın
emri, peygamberin kavliyle istemeğe geldik."
Tabii kılavuz kuvveti çenesine verir; bütün
talâkatı beyanile medhü senada bulunmağa,
kızın validesini iknaa çalışır.

Eğer kızın babası sağ ise valide hanım
"E.. Ben ne bileyim; Allah kısmet ettiyse
olur; etmediyse olmaz., Kızın validesi de
muvafakat ettiyse: "Pek güzel, pek muvafık.
Bakalım pederile de bir konuşalım! Yalnız
benimle iş bitmez. Dua ederim ki: "Çöpça-
tan kızımı oğlunuza çatmış olsun., der. Ted-
birli. akıllı kız annesi ise, dönür hanımlara
şu sözleri söyler:

"Kismet olursa gelir Hindden Yemenden.
Kismet olmazsa, ne gelir elden.."

Yahut:

"Kismet ise gelir Hindden Yemenden,
Kismet değilse döser çeğenden.."

Biraz daha konuşulduktan sonra misa-
firler evlerine dönerler. Akşam kızın babası
eve gelince hanım kocasını ayrıca bir odava
çekir: besûsâne "bizim kızı filânın oğluna
istiyorlar: bugün de dönür geldi. Sen, buna
ne diyeceksin?.. baba da münasip görürse :

"Eh.. Ben ne diyeyim; ondan iyi başkasını
mı bulacağız? Allah kısmet ettiyse oluverir
gider. Şimdi yalnız ağırlık meselesini konu-
şalım., der.

Meselâ: "200 (altın) lira versinler; elbisesi
bize ait olsun. Veya.. Yüz kırk lira versin -
ler elbise onlara ait olsun., Bu fikri, bu ar-
zuyu ufak bir tadilat ile taraflar kabul eder-
se kılavuz artık "çevreyi., veriniz der. Mem-
nun ve müftehir erkek evine iletilir ki: bu-
na "nişan" tabir olunur.

(Erkek tarafı, akrabalarından bir erke-
gi, kızın babasına ayrıca dönür olarak gön-
dermeğe mecburdur. Buna "erkek dönürü .,
denilir.)

O akşam oğlan evi tarafından ikiden zi-
yade erkekler kız evine giderler. Her iki tar-
raf birbirleriyle konuşur. Kızın babası öteye.
beriyeye daima hizmet eder. Yatsı namazı kı-
lındıktan sonra evvelce takarrür ettirilen
para meselesi mevzu bahis olur. Erkek ba-
basının verdiği ağırlık teslim edilir. Eğer dö-
nür çevreyi almadıysa erkekler alır. Nikâhı
filân gün yapalım diye sözleşirler. Muayyen
günde nikâh merasimi icra edilir edilmez ;
üç veya dört hafta sonra düğünümüze başla-
yacağız; siz de tedarikâtınızı almaya çalışınız.
Diye oğlan evi teklifte bulunur. Ara yerde
bir hastalık bir mani yoksa kabul edilir. Eğer
düğün Şeker bayramına tesadüf ediyorsa er-
keğin tarafı (bayramlık) tabir olunan (sa-
kız, kına, şeker, kumaş..) gibi şeyler gönde-
rir. Kız tarafı da (mintan, iç gömlek, ayak-
kabi..) gibi güveye ait olabilecek eşyayı bir
bokçaya koyup mukabelede bulunur. Boh-
çayı götürene de (80 ilâ 100 kuruş veya ye-
meni, çevre, çorap) verilir. Eğer Kurban
bayramına tesadüf ediyorsa fazla olarak
kız tarafına "boynuzlu büyük bir koç., —ko-
çun boynuzlarını yaldızlayıp gelin gibi süs-
lerler — potin, terlik, çorap., gibi eşya
gönderirler. Kız tarafı da bilmukabele
— dış elbisesi müstesna — bazı eşya gönde-
rir. O hafta perşembe gününden itibaren
düğüne başlanır.

Kız ve erkek evleri (okuyucu) namı
verilen beş on kişiyi komşulara çıkarırlar .
Her okuyucunun elinde: Sakızlı, karantilli,

2307

birinci çins undan yapılmış ekmeğin bulunduğu gibi bu kadınların yanlarında ayrıca ekmeğin taşıyan bir de hizmetçi kadın bulunur. Bunun da omuzunda "somunlar" vardır. Ayrıca elinde, parça parça edilmiş ekmeğin dilimlerini muhafaza eden bir kalbur olup üstü ağır işlemeli, kıymetli bohçalarla örtülüdür. Kalburun içinden okuyucu hanımlar matlup olan evlere birer dilim ekmeğin verirler; şu sözleri söylerler :

(... Hanım selâm söyledi pazartesi günü hamama; çarşamba günü halıya, gecesi kınaya; perşembe günü de kız evindeki yemeğe... Buyursunlar.) dedi. Perşembe günü kız babası, cuma günü de oğlan babası "pilav ziyafeti,, verir. Eşraf, müdiran ve rüesadan bulunan kimselerin evine okuyucular hep birden toplanırlar. Yukarıda kahve içildikten sonra tazeler, kendi kendilerine çalgı çalıp oyun oynarlar. Bolu ve civarları kı dümbelek çalana "şair,, dümbelege de "nâra,, derler.

Pazar günü, kız evi bütün komşu ve akrabalarını çağırır. Kızın çeyizini büyük bir atenkle alırlar; erkek evine giderler. Muayyen odaya çeyizi asarlar. Ayrıca oğlan evi de komşularını (çeyiz asma) merasimine davet eder. Pazartesi günü " gelin hamamı,, pek debdebeli olur. Oğlan tarafı bir lira ile bir buçuk okka kokulu sabunu kız evine gönderir. Eğer kız tarafı hamam açması yaparsa; oğlan tarafı bin kuruş ve ona göre de sabunu gönderir. Gelin hanım, annesi... oğlan tarafı hısım ve akrabası komşularıyla beraber hamama giderler. Gelini yıkarlar, giydirirler. Hamamın camekânlık ile şadırvan mahallinde gelin hazır olur. "Dümbelek ve def,,lerle davetliler hep bir ağızdan (hoş geldin, safa geldin, kademler getirdin...) diyerek türküler, maniler söylerler. Gelini şadırvan etrafında gezdirirler. Güveyinin annesi kızın başından para saçar; herkes kapışır. Oğlan evi tarafından kimseler geldiyse gelin hanım hepsinin ellerini öper. Bazan bu hamam merasimi ılıcalarda daha mükemmel bir halde icra edilir. O gün, ya büyük, ya küçük ılıca tamamen tutulur. Kimse giremez. Oğlan ve kız evleri yiyecekler ve çalgılarla gelirler. Kızlar mani, kadınlar türkü söylerler. En önde

dümbelek ve def olduğu halde iç havuzun etrafını yedi defa gelinle beraber dönerler. Hısım, akraba birer birer gelini yıkarlar.

Çarşamba gününün akşamı kız evinde "Kına gecesi,, tabir olunan eğlenceli bir içtima olur. Kına gecesi yemişler yenilip herkes dağıldıktan sonra yalnız hısım akraba kalır. Artık "Kına ezme merasimi,, başlar. Kınayı bir hamam tasında ezerler. Bir tasta kepek getirirler. Gelini kibleye karşı sedir üzerine oturturlar. Sağ tarafına bir kız; sol tarafına gelin olmuş bir taze kadın oturup gelin hanıma kına yakmağa başlarlar. Şairler de nara çalmağa başlar, mısraları hep bir ağızdan söylerler:

Kına gecesinde gelin hanıma "kına yakarlarken,, söylenen türkü:

Altın tas içinde kınan ezilsin
Sabah olsun da güzel yüzün yazılsın (1)
Görümceler etrafına dizilsin
Gelinim kınan kutlu olsun
Bunda dirliğin tatlı olsun.

Dağdan keserler meşeyi
Hani bu kızın döşegi
Gelinim kınan al olsun .
Bunda dirliğin bal olsun.

Dağdan keserler ıslığı (2)
Hani bu kızın yastığı
Gelinim kınan al olsun
Bunda dirliğin bal olsun.

Dağdan keserler gürgeni
Hani bu kızın yorgani
Gelinim kınan al olsun
Bunda dirliğin bal olsun.

Esvab yıkadığım ak taşlar
O gölgelendiğim ağaçlar
Tuz, ekmeğin yedigim kardaşlar
Gelinim kınan, kutlu olsun
Bunda dirliğin tatlı olsun.

(1) Evvelce, gelinlerin yüzüne ay yıldız şeklinde "telli varak,, yapıp yapıştırırlardı. Ayrıca bir kadın bu vazifeyi görürdü. İşte buna (yüz yazma) deniliyor.

(2) Islık; bir nevi ottur ki; gelinin yastığı içerisine konur.

Türkülerin Hikâyesi :

MALEY TÜRKÜSÜ

Yazar: Şükrü POLAT

Suşehrine bağlı Çermişek köyünde Mustafa Bey namı ile bir ağa vardır. Bundan birkaç yıl evvel kızı Maley (Meliha) i amcasının torununa nişanlar. Fakat şişman ve biraz da güzel olan bu kız nişanlığını istemeyip diğer amcasının oğlu İsmet tarafından kaçırılır. Şişman olduğundan atla zor götürdüğü için çok geçmeden kızın kardeşi arkalarından yetişir. Uğraşmadan sonra Maleyi İsmetin elinden alır. Dillere düşen bu kaçırma vakası dolayısıyla civarın kızları ve gelinleri onlara bu türküyü yakarlar. Maley tekrar gönülsüz olarak nişanına verilmiş. Şimdi ise tatsız bir hayat sürmektedir.

Hani bu kızın annesi
Önünde muhtar yanısı
Gel, gelinin kaynanası
Gelinim kınan al olsun
Bunda dirliğin bal olsun.

Kız bu bahçeler senin mi?
İçinde gezen yârin mi?
Yarın ayrılık günün mü? (3)
Gelinim kınan al olsun
Bunda dirliğin bal olsun.

Kına gecesinde, gece yarısı ilâhilerle tepsiler dolusu türlü türlü yemişler çıkar ki bu yemişlere "çerez,, derler. Bunları evvelce erkek evi kız evine gönderir. Gelin: bir sandalyede.. Gümüş veya altın renginde tellerle süslenmiş "duvak,, altında oturur. Herkes kendisine bakar. (Maşallah, Allah nazardan saklasın, Allah bahtiyar etsin, Allah her ikisini de talihinden güldürsün, uzun ömürler versin...) diye dua ederler.

Perşembe günü, gelini almak için oğlan evi bir araba ile ikiden ziyade — içerisinde oğlan ve kız evinin hısım, akraba, komşuları bulunan bir çok — yaylı arabalar gön-

(3) Bu mısra hep bir ağızdan şairler okurlarken gelin ağlar.

Kızdırmak coşmuş gelberi beri
Güzel İmranlıdan aldım haberi
İsmeti kapına kul eyle bari
Alamadım Maley'i saramadım Maley'i.

Çermişek'in önu bir büyük kaya
Maley'i benzettim üç günlük aya
Çektğim emekler hep' gitti zaya
Alamadım Maley'i saramadım Maley'i.

Çermişek'in önünde bir derin dere
Tutun elimden de batırım kara
Bilseydim giderdim bir ıssız yere
Alamadım Maley'i saramadım Maley'i.

Maley'in giydiği dühân basması
Maley'i sorarsan kürdün yosması
Maley'e yakışır zülûf kesmesi
Alamadım Maley'i saramadım Maley'i.

derir. Genç delikanlılar da atlara binerler. Güveyinin babası da ata biner. Kız evinde kadınlar toplanır. Orada da ayrıca bir "Kadınlar içtimalı,, olur. Eğer gelin hanımın oğlan kardeşi varsa hemşiresinin beline gümüş kemer takacaktır. Yoksa babası o vazifeyi görür. Para saçar, bir odaya girer. Gelin arabaya binerken her tarafta olduğu gibi el öper, gezdirilir. Atlar, açık meydanlıkta at koştururlar, cirit oynarlar. Bu suretle gelini oğlan evine getirirler. Komşuları geline bakmağa gelirler. Oğlan tarafının hısımları gitmezler. Akşam olunca güveyinin annesi ve hısımları birlikte yemek yerler. Cuma günü: Güveyi, gelinin yüzünden "duvak,, alır. Mevlid okunur. Cumartesi günü "gelin görümü,, olur. Pazar günü güveyinin babası, annesi bütün akraba ve komşuları kız evine gelirler. Buna "el öpme,, denir.

Kız tarafı yemek çıkarır. Güveyi orada ne kadar erkek varsa hepsinin elini öper. Ayrıca da kız tarafı akrabalarının — erkek — kadın — elini öper ki: bu vasıta ile hısımlarını anlamış olur. Kayınpederi bir "çeket veya palto giydirir.

Salı günü: (ana daveti) olur. Kız tarafı oğlan tarafına gelir. Bu suretle mukabele bilmişilde bulunmuş olur.

ERMENEKLI ŞAIR HASAN RÜŞDİ

Yazan: Mehmet ÖNDER

Konya'nın yetiştirdiği olgun şairlerden menekli Hasan Rüşdü, 21 yıl evvel, 19 Ocak 1936 da Konya'da sessiz, sedasız rahmeti Ahmana kavuşmuştu. Bu sevimli hiciv iri, kendisinin hoşuna giden bir tâbirle Kel şair., Konya'nın asla unutamıyacağı şerhlerden biridir. Aynı zamanda bir bilgin, bir müzeci olan Hasan Rüştü'yü rahlele anarız.

Kökü, Karamanoğlu beyliğine kadar ulaşan asil bir ailenin çocuğu Hasan Rüştü 1869 yılında Ermenekte doğmuş, orta tahsilini Konya medreselerinde yaparak İstanbul'a gitmiş ve bir müddet mülkiyede çalışmıştır. İkinci Abdülhamid'in müstebit idaresi altında, hürriyet aşkı ile yanan, uyanık, aydın gençlerle arkadaşlık ettiği için Saray'a jurnal edilen Hasan Rüşdü, Mülkiye'den alınarak İzmir sürülmüştür.

Hasan Rüşdü, kısa bir müddet sonra İzmirde de uyanık bir muhit bulmuş, tanınmış hiciv şairi Eşrefle dost olmuştur. Bu dostluk, Hasan Rüşdü'nin hayatında bir nerhale olmuş şüara meclislerinde şair Eşref'i de hicvedecek kadar, şiirin hiciv sahasında yetişmiş, aynı zamanda, gazel tarzındaki başarılı şiirleri o günün mecmualarında yayınlanmıştır.

1908 yılına kadar İzmir'de kalan Hasan Rüşdü, İkinci meşrutiyetin ilanı üzerine önce Midilli İdadisine, sonra da Konya Lisesi Edebiyat ve felsefe öğretmenliğine tayin edilmiştir. Konyada mütevazı bir şair olarak tanınmış, bazı şiirleri "Babalık gazetesinde yayınlanmıştır. 1928 yılında Konya Müzesi Müdür muavinliğine tayin edilen Hasan Rüşdü, 1934 yılında emekliye sevk edilmiş, iki yıl sonra da 19 Ocak 1936 da hastahane de zatürreden vefat etmiştir.

Ermenekli Hasan Rüşdü daha genç yaşında iken şiir yazmağa ve zamanındaki edebî dergilerde imzası sık sık görülmeğe başlamış, şair Eşrefle olan dostluğu onu hiciv sahasında da bir hayli ilerletmiştir. Şairin genç yaşında iken saçları döküldüğü için "Kel Şair.", olarak tanınmıştır. Hatta bu yüzden Eşref onu şu nefis kita ile taltif et-

miştir.

**Yıkmağa pek çok çalıştı rüzgâr
Etdi Mevlâna himayet yıkmadı
İftihar etsin vücudunla Vatan
Ermenek'ten sen gibi (kel) çıkmadı.**

Eski yazıda "kel.", aynı zamanda "gül.", gibi okunduğundan, Şair Eşref, "Sevdiğin bir dostunun kelliğini yüzüne niçin vurdu", diyenlere: "Hayır, ben "Ermenekten sen gibi gül çıkmadı", demek istedim, cevabını vermiştir.

Hasan Rüştü, esasen kelliğinden şikâyetçi değildir. Hatta Cumhuriyetin ilân edildiği gün tüysüz başını şöyle öğmüştür:
**Nur-i hürriyeti neşreyledi Cumhuriyet
Herkesin çeşm ü seri devleti tâbân buldu.
Bir zamanlar çekinip göstermezken başımı
Açılıp, şimdi benim kel kafa meydan buldu.**

Ermenekli Hasan Rüşdü, şiirin hemen her tarzında yazmış ve muvaffak olmuştur. O. Eşref ayarında bir hicivci olduğu kadar, kuvvetli bir divan şairidir de. Şu gazel onun bu sahadaki kudretine bir misaldir:

Sana dil verdim ise yık da harap et mi

dedim

Nâr-ı hicre yüreğim yak da kebab et mi

dedim.

Gez de zevk eyle âfifane demişsem sana

ben-

Rukaba bezmine git nuş-i şarap et mi de-

dim.

Mihnet-i aşka olan sabrımı bildirdim ise

Duzah-ı firkate yak böyle âzâb et mi.

dedim.

Dil-i bicürmümü kıldım sa muti-i hükmün

Ruz'ü şeb durma bana cevri-ü itab et mi

dedim.

Bende-i aşk-ı sitemperverin oldumsa beni

Ayak altında bırak, ez de tûrab et mi de-

dim.

Sana "Rüşdü., elem-i firkate sabreyle de-

dim.

Yarı şekva yoluna gir de şitâb et mi de-

dim.

Ermenekli Hasan Rüşdü hakkında Memduh Yavuz Süslü'nün bir kitabı yayınlanmıştır.

ŞEYHOSMAN KÖYÜ TEKERLEMELERİ

Yazan: Cafer ÖZTÜRK

Dokuz meşe — On meşe
Mor meşe — Odayı döşe.

VI

Ennem mennem
Adilem göz
İblik şıplık
Yerim düz
Tas tuz
Karanın kabiz
Koca öküz.

VII

Annek mannek dostum
Ben sana küstüm
Anam yoğurt getirdi
Kedi burnunu batırdı
Bu kediyi ne yapmalı
Minareden atmalı
Minarede bir kuş var
Kanadında gümüş var
Amcamın cebinde
Türlü türlü yemiş var.
Bu yemişi yemişler
Bana miskin demişler
Ben miskin den beterim
Kapı kapı gezerim.

VIII

Nereye baba nereye
Tarlaya kızım tarlaya
Tarlada keçi kulağı
Gelinlerin duvağı
Has bahçeye gidelim
Üzüm ekmek yiyelim
Kımlerinen yiyelim
Kızlarınan yiyelim
Kızlar çiçek ben çiçek
Elimde gümüş bıçak
Elimi kesti nineyim
Mendil getir sileyim
Mendil Halep yolunda
Bit pazarı içinde ayı gezer
Ayı beni korkuttu.
Kulağımı sarkıttı
Elma verdim yemedi
Sakız verdim
Cakkur cakkur çiğnedi.

IX

Üüüü üüüü
İğne battı

Çankırı'nın Yapraklı ilçesine bağlı olan Şeyhosman köyünden daha evvel bilmeceler sunmuştuk. (T.F.A. 125. Sayı) Bu defa aynı köyden tekerlemeler veriyoruz. Dilcilere yeni bir kelime, bilmece karşılığı "endeleme," yi sunuyoruz bu köyden.

Tekerlemeleri çocuklar oyuna sokmuşlardır bu köyde. Bu hususu ileride inceleyeceğiz.

I

Bir elmayı alladım pulladım
Medine'ye yolladım
Medine'nin kızları
Kur'an okur dilleri
Çıkmı bakın kim geliyor
Sırma saçlı kız geliyor
Ben bu kıızı alayım
Sırma saçı öreyim
Alibeye vereyim
Alibey hasta
Çorbası tasta
Mendili ipek
İnatçı köpek.

II

İğne iplik - Yıldız kibrit

III

Debdim ambar açıldı
Alaca boncuk saçıldı
Alaca boncuk has boncuk
Şehir kıızı kıvracak
Ekmeç eder gevrecik
Ebe ben de gideyim
Develeri güdeyim
Develer katar katar
Al goynek suya batar.

IV

Bir cam — İki cam
Üç cam — Dört cam
Beş cam — Altı cam
Yedi cam — Sekiz cam
Dokuz cam
On cam — Mor cam
Şu ben-im — Am-cam

V

Bir meşe — İki meşe
Üç meşe — Dört meşe
Beş meşe — Altı meşe
Yedi meşe — Sekiz meşe

Bir Aşığın Hikâyesi :

MAHİRİ İLE MAHTABAN HİKAYESİ

—IV—

Yazan: Mehmet GÖKALP

Mahtaban bir kâğıda: (Sevgilim Mahiri, yarın akşam Şirvan'ın gün batı tarafında beni bekle, geleceğim. Tanrı korusun.) diye yazdı, altını imzaladı ve gizlice bir cariyeye Mahiri'ye gönderdi. Cariye puslayı Mahiri'nin sazının içine bıraktı.

Aşıklar meclisi dağıldı.

Han, kızgınlığını yenemeyince, Mahiri'nin konuk kaldığı kahveye hafiyeler gönderdi. Onu zehirletip öldürtmek istedi ise de muvaffak olamadı. Ertesi gün Mahiri, güzel bir at satın aldı. Bir de silâh alıp, akşam namazını kılar kulmaz atına atladı ve Şirvan'ın batısına yollandı. Sevgilisi Mahtaban ondan evvel gelmişti. Yanında iki muhafız vardı. İki sevgili, atlarını kamçılıyıp, son sür'atle yola koyuldular.

Ertesi günü Mirza Han, kızının kaçmış olduğu haberini alınca gözleri parladı, deliyeye döndü. Mahiri'nin peşine bir manga asker çıkardı. Askerler dolu dizgin gittiler. Mahiri ile sevgilisi Mahtaban'ı yakaladılar. Mahiri onlara karşı durdu, savaştı ise de yaralandı. Hanın askerleri, Mahtaban'ı alıp götürdüler babasının yanına. Mahiri; yaralı, kolları bağlı vaziyette at üstünde kaldı.

At, Mahiri'yi bir köye ulaştırdı. Aşık o köyde bir ay kadar kaldı. Yaraları iyileşince vefalı ev sahibine minnet hislerini ifade etmek için koşmalar söyledi.

Bir taraftan da gurbet hayatından usanmış, memleketine dönmesi icâhettiğini söylüyordu. Ama, köylüler onu çok sevmişlerdi, böyle sıcak kanlı, hoş dilli bir insandan ayrılmak istemiyorlardı.

Hayli demdir terk-i vatan etmişim
Bu gurbet ellerde candan usandım.
El kahrın çekmede ömrüm puç oldu
Erdi cesedim tenden usandım.

Deli gönül ister dağları aşsın
Ne kaldı dünyada gelmemiş başa

Canımı yaktı
Arabamı tekeri
İstanbul'un şekeri
Hap hup
Kırmızı top.

Bu benim gam yüküm vursalar taşsın
Dile gelir der ki senden usandım.

Nedir bilmem nedir bunun şifası
Çektikçe çekilir cevr ü cefası
Şu fânî dünyanın yoktur vefası
Vefasız dünyadan dünden usandım.

Mahiri gözünden akıttım âbî
Ben tekdîr bilirim derim Habibi
Aradım Lokmanı bulmam tabibi
Oldu yaralarım binden usandım.

Misafir kaldığı ailenin kızları ondan yeni bir koşma daha isteyince :

Mecnun gibi bir Leylânın ucundan
Gezip sahraları dolan ey gönül
Felek altı ahir taht u tacından
Muradı gözünde kalan ey gönül.

Yok iken âlemde misl'ü manendin
Yeterdi herkese her zaman fendin
O zalim feleğe kapıldın kendin
Etti gülşenini talân ey gönül.

Daim şöhret iken daim şân iken
Didelerden akan kızıl kan iken
Bir gün bey oğluyken bir gün Han iken
Şimdi kapı kapı dilen ey gönül.

Yolcu olan gider, kalırmaz yolundan
Bir kadeh nûs ettim pîrler gölünden
Der Mahiri bu sevdamın elinden
Ya akrep yer ya da yılan ey gönül.

Diye gönlünden şikâyet etti. Orada bulunan ihtiyar nineler Mahiri'nin hayat maceralarına göz yaş döktüler. Ona hediye vererek arzusu üzerine yolcu eydiler.

Mahiri, yolda bir kavak ağacına rastladı. Kızgın güneş altında bu ağacın gölgesinde gömelip seslenmeye başladı:
Çok zamandır gurbet eli gezerim.
Baykuş tek viranda öt kara bahtım
Nerde cefa olsa ulaş peşinde
Karşılayıp ona çat kara bahtım.

Tükenmez serinde bu aşkın cengi
Arasam bulunmaz emsâli, dengi
Hangi güle konsan tez solar rengi
Menzil-i irfana yet kara bahtım.

Mahiri yanıyor aşk meşasında
Gör ne veremler var kalp şişesinde
Gurbet diyarında el köşesinde

Gemerek Folkloru:

ÇEPNİ KÖYÜNDEN BİR AĞIT

Yazan: M. Güner DEMİRAY

day seklemlerinin altında can vermiş. Beş on gün sonra dertli yüreklerden bir soluk çıkmış, şu ağıdı söylemiş :

Akşam oldu gün aşiyor
Kanlı motor doluyor
Ne yatıyon Sefer oğlan
Kuzuların meleşiyor.

Cip geliyor parlıyarak
Işıkları yana yana
Feride hakime çıkmış
Döne döne ağıyarak .

Evlerinin önü çöde
İğdenin dalları yerde
Ne duruyon Emik bacı
Sefer oğlan kuru yerde.

Aksamınan çeç elemiş
Şimdi motor gelir diye
Trauf'a güvenmemiş
Ucuз fiat verir diye.

Bacısının adı Dudu
Bu ölüyü kimler yudu
İsmet başucuna geldi
Sefer dünden ölmüş dedi.

Seçek Ferideyi seçek
Dulluk asabımı biçek
Buna dulluk yakıştır mı
Üzerine düşmüş bebek.

Modasına modasına
Çıkın bakın odasına
Feykiya da pek yapıyor
Gafil öten babasına.

Yıllardan Tanrının bereketli bir yılı. Köylü kederden, dertten uzak. Yüzlerden neşe, sevinç akıyor. Kırışıklı ahınlar düleşmiş, yerine bir toprak kokusu sinmiş. Ah, alçak kader bırakır mı? Tüm yüzleri böyle güldürür mü? Kıtık yılı susturur, bolluk yılı kahreder insanı. İşte bir gün Sefer oğlan traktörle buğday getirirken kanlı traktör her nasılsa devrilmiş, Sefer oğlan buğ-

Köşeyi mihnette yat kara bahtım.

Yolculuğa devam ederek günlerden bir gün Erzurum'a kendi vilâyetine vasil oldu. O zamanlar Keskim (sonradan Yusufeli adını almıştır) Erzurum'a bağlı bir kaza idi.

Mahiri Erzurum'da Bahçeli kahve adında bir yere misafir oldu. Meğer hemşehrisi Erzurumlu Erbabî de orada imiş. O akşam iki aşık karşılıklı oturdular. Divan kuruldu, sohbet âlemine başlandı .

Aldı Erbabî:

Hükmeyledim ben de kah-i ummana
Aşkî belâ gıryanından okudum
Adem ki balıktan himmet olundu
Kalu belâ lisanından okudum.

Aldı Mahiri:

Aşk ile olmuşum âlemde mirtap
Aşıktır aşıkta eyleyen hitap
Haçan gökten nüzul oldu dört kitap
Ben iptida Furkanından okudum.

Aldı Erbabî:

Ben bülbülüm müptelâyım gülüme
Onun-gün bakmazım sağu soluma
Haçan ki Furkan'ın aldım elime
Dikkat edip her yanından okudum .

Aldı Mahiri:

Deli gönül gafflettedir uyana
Didelerim kızıl kana boyana
Yedi burç üstünde duran Divana
Ol pîrlerin irfanından okudum.

Aldı Erbabı:
Erbab'iyim olur olmaz naz demem
Geçen baharlara gitti yaz demem
Elli demem, seksen demem yüz demem
Ara yerde doksanımdan okudum.

Aldı Mahiri:
Mahiri sözlerim olmasın zahir
Ak ü göz yaşlarım oldu bir nehir
Pirlerin elinden içmişim zehir
O mantığın pinhanımdan okudum .
Bundan sonra Erbabı, başka bir fasıl

acı:
Aldı Erbabı:
Olur olmaz yerde eyleme benlik
Dil-i kevser ile dil aşamazsın.
Bilmez isen bir adamın aşğını
Yekten (1) varıp ona bulaşamazsın (2)

Aldı Mahiri:
Aşk ile almazsan eğer mecazi
Dolanıp dünyayı yol aşamazsın .
Her ne kadar beyim enzile ersen
Beygirle köhlâna (3) ulaşamazsın .

Aldı Erbabı:
Sen âşksın beyim divan'a dursan
Aşk ile günbegün kendini yorsan
Sarf etsen dilinden mücevher versen
Döktürüp damaktan bal aşamazsın.

Aldı Mahiri:
Âşıklar söylerler her bir formadan
Aciz kalınam tekellüme girmeden
Vaktinde güzelin aslın sormadan
Yakın varıp ona kol aşamazsın.

Aldı Erbabı:
Erbab'nin sözünde yoktur hiç hata
Bir bülbül misâli mecliste öte
Artık yetişelim söze sohbe
Önümüz deryadır göl aşamazsın.

Aldı Mahiri:
Mahirim bir vakit sözümden dönmem
Sen bir katre isen ben de bir umman
Elesit beziminde durup da sinmem
Girip her gülsende gül aşamazsın.
Bu fasıl da bittikten sonra, Erbabı, Mahiri'yi hırpalamak istedi. Amma, kayalara çarpan dalgalar gibi dağıldı, parçalandı .

Aldı Erbabı:
Yeni bir tekellüm yadıma düştü
Darlattırım seni âşık Mahiri.
Sırtına vururum yeni palanı (4)

Terletirim seni âşık Mahiri.

Aldı Mahiri:
Gözüne çekerim kara sürmeyi
Parlattırım seni âşık Erbabı.
Alırsam dilime farsî, arabî
Zorlattırım seni âşık Erbabı.

Aldı Erbabı:
Gece gün yalvarıp narlı pirine
Ne kadar huluskâr kesb ü kârına
Erzurum'da verip seni birine
Erletirim seni âşık Mahiri.

Aldı Mahiri:
Pir midir azizim âlemde ustan
Olsun bu sözlerim dillerde destan
Sana geydiririm bir alı fistan
Fırlattırım seni âşık Erbabı.

Aldı Erbabı:
Dil ile eylerim azizim henek
Meşhur kelâm, değil esrarı demek
Önüme atarım bir parça kemik
Mırlattırım seni âşık Mahiri.

Aldı Mahiri:
Ben âşıkım her divanda durmazım
Olur olmaz ile kendim yormazım
Su içirir sana arpa vermezim
Zırlattırım seni âşık Erbabı.

Aldı Erbabı:
Erbab'ım sözlerin kudretten bina
Hasretlik kâr etti bu şirin cana
Bu mecliste usul gösterip sana
Nurlattırım seni âşık Mahiri.

Aldı Mahiri:
Söyleriz kelâmı sanma ki sonuz
Bülbül tek kafeste bir şirin canız
Sen bir derya isen Mahir bir deniz
Varlattırım seni âşık Erbabı.

Söz burada bitti.

Daha önce Âşık Mahiri Göl'e'de (Gay - reti), Kars'ta (Kemalî), Hasankale'nin Patronos köyünde ermeni âşığı (Coşkunî), Tebriz'de (Filvarî) ve Mirza Hanın sarayında en meşhur âşıklardan (Hicranî) ile karşılaşmıştı ve hemen hepsinden yüzü ak alınıp çıkıyordu. Bu karşılaşmada da başarı kazanmıştı. (Gelecek sayıda bitecek)

(1) Yekten: Önceden, ilkten. (2) Bulaşmak: satışmak, çatmak. (3) Köhlân: Küheylân, iyi at. (4) Yani eşek yaparım seni demek istiyor. (5) Henek: şaka.

DERVİŞ

Derleyen: Hüsni YILDIZ

(Anlatan: Elmalı İlçesinin Salur köyün - den Fatma Gümüş, 55 yaşında) :

Evveli bir varmış bir yokmuş bir derviş ile bir kocakarı varmış. Derviş her gün kocakarının evine gelir: "Koca nine! herkes eder, kendi kendine eder, yine kendi kendine eder., der durmuş. Kocakarı bu dervişten bıkmış usanmış: "Usandım şu dervişten!.. Bir kurtulsam!.., demiş. Günlerden bir gün bir katmer yapmış, içine ağu (ze - hir) koymuş: "Şunu şu derviş müsvedde - sine yedireyim de görsün böyle taktak ötmesini., demiş.

O gün derviş yine gelmiş: "Ben geldim koca nine. Herkes eder kendine eder, yine kendine eder., demiş. Kocakarı ağılu kat - meri dervişe vermiş. Derviş yine: "Koca nine herkes eder, kendine eder, yine kendine eder., demiş ve çıkıp gitmiş. Gide gide bir yere varmış. Orası askerlerin geldiği yer imiş. Oysa ki kocakarının askerde bir oğlu varmış. Tezkere ile geliyormuş. O kadar açılmış ki, açlığından karnı zil çalıyormuş. Karşısına eli çıknlı gelen dervişe: "Ne olur derviş amca?., çok açım, elindeki ekmeği ver., diye yalvarmış. Derviş de ağılu kat - meri vermiş.

Oğlan ekmeği yedikten sonra vücuduna bir fenalık gelmiş. Kendisini eve zor atmış. Eve gelince "sırı dikme, gitmiş. Anası: "Ne oldu oğlum, sana ne oldu?., diye dövünmeğe başlamış. Oğlan: "Çok acıkmıştım. Karşıma bir derviş geldi. Elindeki katmeri istedim. O da verdi. Katmeri yedim. Oysa ki katmer zehirli imiş. Ölüyorum., cevabını vermiş. Anası: "Ah benim yavrucuğum! O katmeri ben yaptydım, derviş zehirleyem diye. Şimdi ne oldu ., diye çırpınmağa başlamış. Oğlan ölmüş. Kocakarı dizlerini döğmeye, saçını başını yolmağa başlamış. Fakat elden ne gelir? Olan olmuş bir kere. Dervişin dediği doğru değil mi imiş? Derviş ona: "Koca nine!.. Herkes eder, kendine eder, yine kendine eder., dememiş mi? Koca nine kendi kendine etmiş. Ebu cehil kazdığı kuyuya kendi düşer derler. Koca nine de kendi kazdığı kuyuya kendisi düşmüş.

(*) Folklor Postası Dergisinin Nisan 1945 T. ii 7 No.lu sayısında bu masalın Konuya rivayeti üçyıldız (İhsan Hınçer) imzasile "İnsan ne eder kendine eder., başlığı ile yayınlanmıştır.

OKUYUCULARIMIZA

Yıllardanberi dergimizi geniş şekilde yaymak ve genç kuşakları folklorla yayımlanarak ilgilendirmek için abone bedelimi - zi yükseltmemek amacıyla her çareye başvurduk. Fakat her çeşit malzeme ve basım ücretlerinin yüksekliği karşısında, Türkiye'nin en ucuz dergisi olmak vasfını maalesef kaybetmek durumu ile karşılaşılmış bulunuyoruz.

şlaşılmış bulunuyoruz.

Bu sebeple, Ocak 1961 sayımızdan itibaren dergimizin fiyatı 1 liraya çıkarılmıştır. Ancak, yıllık abonemiz indirmeli olarak (10) liradır. 1 Ocak 1961 tarihine kadar dergimize abone olmuş bulunanların hakları abone müddetleri bitinceye kadar mahfuz tutulacaktır.

BU SAYIMIZDAN İTİBAREN DERGİMİZİN SAYISI

1 YILLIK ABONESİ 10 LİRADIR.

SOĞUK ALGINLIĞI

BAŞLANGICINDA **OPON** ALMAK FAYDALIDIR!

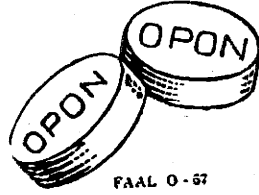
OPON baş, diş, adale, sinir, lumbago ağrılarını teskin eder. Bayanların muayyen zamanlardaki sancı ve rahatsızlıklarında faydalıdır.

BÜTÜN
AĞRILARA
KARŞI

OPON

günde 6 tablete kadar alınabilir

FAAL O-57

Yıllık abonesi: 10,
altı aylık abonesi: 5
liradır:

Yurd dışı senelik abone:
Dolar: 3, Sterlin: 1

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

Basılmıyan yazılar
istenince geri gönderilir
Adres değiştirmelerde
ücret alınmaz.
Vakit Basımevi

Yazı İşlerini Fiilen İdare Eden: Mes'ul Müdür: İ. HINÇER
ADRES: Yeşildirek, Sultanmektebi Sokak No. 17 İstanbul

"TÜRK FOLKLOR (= HALBİLGİSİ) DERNEĞİ" NİN YAYIM ORGANIDIR.

T.C. ZİRAAT BANKASI

Kuruluş tarihi : 1863
Sermayesi :
750.000.000 TL.

Yurdun her tarafında
Sayın Müşterilerinin
emrindedir.

T. C. Ziraat Bankası
Şube ve Ajansları aynı
zamanda

BAŞAK Sigorta

nın da acenteleridir.
Tasarruf hesapları için
en dolgun ve zengin
—para ikramiyeleri.—
Vadelielerde her 50, vade
sizlerde her 100 lira için
ayrı bir kur'a numarası
verilir ve bu numaralar
keşidelerden 5 gün evvel
— öğrenilebilir. —

TÜRKİYE KREDİ BANKASI

Sermayesi 20.000.000 T. L.

Merkezi : İstanbul

Şubeleri :

Istanbul	Izmir	Samsun
Beyoğlu	Ankara	Konya
Galata	Yenişehir	İskenderun
Kadıköy	(Ankara)	Mersin
Osmanbey	Adana	Bursa
Hasköy	Çapa	Bakırköy
Beyazıt	Edirne	

HERNEVİ BANKACILIK MUAMELATI

BÜTÜN YABANCI MEMLEKETLERDE MURABİRLER

Telgraf adresleri: Umum Müdürlük: Bankorgan- İstanbul

Şubeler: Bankor

SÖT VEREN ANNELER
KANSIZLIK. ZAFİYET
KLOROZ. İSTAHSIZLIK
SIRACA VE NEKAHAT
İÇİN

ÖMÜR BOYUNCA AYLIK GELİR

VAKIFLAR BANKASI